

بسمه تعالی

کاتالوگ ذخایر ژنتیکی

گاو کردی استان ایلام

نگارنده:

جواد احمدپناه

تصویر گله گاو کردی ایلام

تابستان ۱۴۰۴

وزارت جهاد كشاورزی

سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج كشاورزی

مرکز ملی مدیریت منابع ژنتیکی كشاورزی و منابع طبیعی كشور

عنوان: كاتالوگ گاو كردی استان ایلام

نگارنده: جواد احمدپناه

ویراستار ادبی: نعیمه زلالی

ناشر: مرکز ملی مدیریت منابع ژنتیکی كشاورزی و منابع طبیعی كشور

سال انتشار: ۱۴۰۴

شماره ثبت در مرکز فناوری اطلاعات و اطلاع رسانی كشاورزی: ۶۷۶۹۹

نشانی: كرج، بلوار شهید فهمیده، مجموعه موسسات تحقیقاتی كشاورزی كشور، بلوار پژوهش، خیابان بنفشه

فهرست مطالب

۵	چکیده فارسی
۵	مقدمه
۷	توصیف عمومی
۷	خصوصیات و ویژگی‌های ظاهری
۸	پراکنندگی جمعیت
۱۰	خصوصیات زیست‌سنجی
۱۱	خصوصیات تولید و تولیدمثل
۱۳	تنوع ژنتیکی
۱۳	برنامه‌های حفاظت و اصلاح نژادی
۱۶	منابع
۱۷	چکیده انگلیسی

فهرست شکل ها

- شکل ۱. تصاویر گاو کردی استان ایلام ۸
- شکل ۲. پراکنش جمعیت گاو کردی استان ایلام بر اساس نقشه GIS ۱۰
- شکل ۳. درخت فیلوژنی جمعیت های گاو کردی با توجه به اطلاعات شاخص تمایز و کوکرهام ۱۳

فهرست جداول

- جدول ۱. آمار گاو کردی استان ایلام به تفکیک هر شهرستان ۹
- جدول ۲. میانگین و انحراف معیار صفات وزن بدن و برخی اندازه های بیومتری گاو کردی استان ایلام ۱۰
- جدول ۳. صفات تولیدشیر در توده گاو کردی استان ایلام ۱۱
- جدول ۴. صفات رشد در توده گاو کردی استان ایلام ۱۲
- جدول ۵. صفات تولیدمثل در توده گاو کردی استان ایلام ۱۲

چکیده فارسی

توده‌های مختلف گاو کردی سالیان متمادی و با پراکندگی متفاوت در مناطق گوناگون ایران وجود داشته و در تأمین مواد لبنی و دامی و امرار معاش جمعیت‌های روستایی کشور نقش دارند. یکی از نژادهای بومی گاو، گاو کردی است که در استان‌های ایلام، کرمانشاه و کردستان پراکنده می‌باشد. آمیخته گری بدون برنامه در سال‌های اخیر سبب شده است تا گاو کردی استان ایلام در معرض خطر انقراض قرار گیرد از طرفی آمیخته‌های حاصل، از نظر صفات تولیدی و تولیدمثلی عملکرد رضایت بخشی نداشته‌اند و نیاز غذایی بالایی در مقایسه با میزان تولید خود داشته‌اند. در صورت عدم ارتقای سیستم تولید و نهاده، آمیخته گری بی‌رویه با شکست مواجه شده و ذخیره ژنتیکی گاو کردی استان را از بین می‌برد. این در حالی است که عملکرد گاو کردی ایلام از نظر صفات تولید و تولیدمثل عملکرد مناسبی داشته و همچنین از تنوع ژنتیکی برخوردار است. یکی از راه حل‌ها، سیاست‌گذاری صحیح جهت اصلاح نژاد و افزایش تولید گاو بومی از طریق انتخاب درون نژادی خواهد بود، زیرا در شرایط فعلی دامداران بومی طی سال‌ها سیستم پرورشی مناسب و کارآمد سازگار با گاو بومی را آموخته‌اند و تولید گاو بومی با شرایط اقتصادی آنان سازگارتر می‌باشد. جمعیت گاو کردی در استان ایلام بالغ بر ۲۰ هزار رأس می‌باشد. میانگین و انحراف معیار تولید شیر در طول یک دوره شیردهی، تولید شیر روزانه، طول دوره شیردهی، درصد چربی و پروتئین شیر در گاوهای بومی استان ایلام به ترتیب ۱۱۴۱/۸ کیلوگرم، ۶/۴ کیلوگرم، ۱۸۵/۹ روز، ۴/۱ و ۳/۲ درصد به دست آمده و دامنه تغییرات این صفات تا حدودی بالا بوده است. میانگین برای صفات رشد شامل وزن گاو بالغ، وزن تولد و افزایش وزن روزانه از تولد تا از شیرگیری به ترتیب معادل ۳۷۲/۱۷ کیلوگرم، ۲۹/۴ کیلوگرم و ۴۸۳/۳ گرم در روز می‌باشند. حفظ این ذخیره ژنتیکی ارزشمند از جهت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی از اهمیت ویژه برخوردار می‌باشد. در کاتالوگ حاضر به شناخت ویژگی‌های فنوتیپی و ژنتیکی این نژاد گاو و همچنین پراکندگی و جمعیت آن در استان ایلام پرداخته شده است.

مقدمه

تنوع ژنتیکی در نژادهای گاو به علت فرایند اهلی سازی در طول قرن‌ها، جهش، انتخاب، سازگاری با محیط و رانش ژنتیکی می‌باشد (Mohammadabadi and Ghasemi, 2011). توده‌های مختلف گاو بومی در ایران سالیان متمادی و با پراکندگی متفاوت در مناطق گوناگون ایران وجود داشته و در تأمین مواد لبنی و دامی و امرار معاش

جمعیت‌های روستایی کشور نقش دارند (Pasandideh et al., 2011). این دام‌ها با شرایط اقلیمی و آب و هوایی مناطق مختلف سازگاری پیدا کرده، به طوری که در مقایسه با نژادهای اصیل خارجی موجود در کشور کمتر دچار بیماری شده و استرس‌های محیطی (مدیریتی و تغذیه‌ای و اقلیمی) را به راحتی تحمل می‌نمایند. جمعیت این گاو در استان ایلام، بخشی از گاو کردی در مناطق غربی کشور است که در استان‌های کردستان و کرمانشاه نیز پراکنش دارد.

از دلایل عمده کاهش نژادهای بومی می‌توان به آمیخته‌گری با نژادهای خارجی، کاهش توجه اقتصادی، افزایش جمعیت انسانی و تغییر نیاز بازار، محدودیت توسعه به چند نژاد، مکانیزاسیون وسیع کشاورزی، تخریب اکوسیستم‌ها، بلایای طبیعی و عدم وجود برنامه انتخاب اشاره نمود (Adebabay et al., 2016). آمیخته‌گری بی‌رویه بین نژادهای خارجی و بومی، مهم‌ترین عامل کاهش و همچنین خطری برای انقراض این نژادها هستند. بنابراین، حفاظت از منابع دامی بومی روشی مناسب برای کاهش سرعت از دست رفتن تنوع نژاد از طریق انقراض است و استراتژی آینده برای نژادهای بومی می‌بایست ترکیبی از بهبود نژادی و حفاظت ژنتیکی باشد تا با بهره‌وری اقتصادی، هدف حفظ نژادی حاصل شود (کریمی و همکاران، ۱۳۹۵). جمعیت گاو استان ایلام در سال ۱۴۰۲ برابر ۳۱۰۰۲ رأس بوده است که کمتر از ۱۴ هزار رأس آن متعلق به گاو کردی می‌باشد (بی‌نام، ۱۴۰۲). تمرکز جمعیتی گاو کردی در استان ایلام به گونه‌ای است که در شهرستان‌های سیروان، هلیلان و بدره جمعیت بیشتری نسبت به سایر شهرستان‌ها وجود دارند. با توجه به سهم قابل توجه جمعیت گاو کردی در استان از جمعیت کل گاوهای استان ایلام، شرایط جغرافیایی و استراتژیک استان، ظرفیت مناسب پرورش این دام در منطقه و ضرورت حفظ ذخایر ژنتیکی ارزشمند کشور، تدوین استراتژی میان مدت و بلندمدت اصلاح نژادی، سیاستگذاری و ارائه برنامه‌های راهبردی راهکار مناسبی در جهت حفظ و احیای گاو کردی استان ایلام خصوصاً در سیستم با محدودیت نهاده که امروزه به علت خشکسالی با آن مواجه هستیم، می‌باشد. آمیخته‌گری بدون برنامه در سال‌های اخیر سبب شده است تا گاو کردی استان ایلام در معرض خطر انقراض قرار گیرد. به طور کلی علت عمده کاهش جمعیت‌های گاو بومی در کشور می‌تواند به مواردی از جمله نبود تشکلهای صنفی و انجمن نژادی، عدم تداوم اجرای برنامه‌های اصلاح نژادی منجر به انتخاب در گاوهای بومی کشور، فقدان انگیزه لازم در میان پرورش دهندگان جهت اجرای عملیات

اصلاح نژادی گاو بومی به دلیل اقتصادی نبودن تولیدات آنها، کمبود بودجه و منابع اعتباری دولتی و عدم استفاده گله‌داران روستایی و گله‌های مردمی از مواد ژنتیکی برتر تولید شده، اشاره نمود (عزیزی و همکاران، ۱۳۹۹).

توصیف عمومی

نام علمی: *Bos Taurus*

نام نژاد: گاو کردی ایلام

منطقه پراکنش: استان ایلام

جمعیت در استان ایلام: در سال ۱۴۰۰ بیش از ۲۰ هزار رأس و در ۱۴۰۲ معادل ۱۴ هزار رأس

نوع کاربری: تولید گوشت و شیر

خصوصیات و ویژگی‌های ظاهری

توده گاو کردی استان ایلام، گاوی است بدون کوهان که نشان دهنده تعلق این توده به گونه *Bos Taurus* است. از لحاظ رنگ بدن بسیار متنوع بوده و رنگ‌های سیاه، زرد روشن، زرد قهوه‌ای، خاکستری، سیاه و سفید، قهوه‌ای، قرمز و سفید، حنایی، قرمز، سفید و قهوه‌ای تیره به ترتیب بیشترین فراوانی را دارند (شکل ۱). صفت شاخ‌داری در این توده گاو غالب است.

شکل ۱. تصاویر گاو کردی استان ایلام

پراکندگی جمعیت

آمار تعداد گاو کردی استان ایلام با مراجعه به معاونت بهبود تولیدات دامی سازمان جهاد کشاورزی استان، به تفکیک هر شهرستان دریافت گردید که در جدول ۱ ارائه شده است. بیشترین تمرکز جمعیتی گاو کردی در اطراف شهرستان دهلران که در جنوب استان واقع شده و آب و هوای آن گرم است، می باشد. در شهرستان ایلام کمترین تعداد گاو کردی وجود داشته و آمار شهرستان چوار نیز در دسترس نبود.

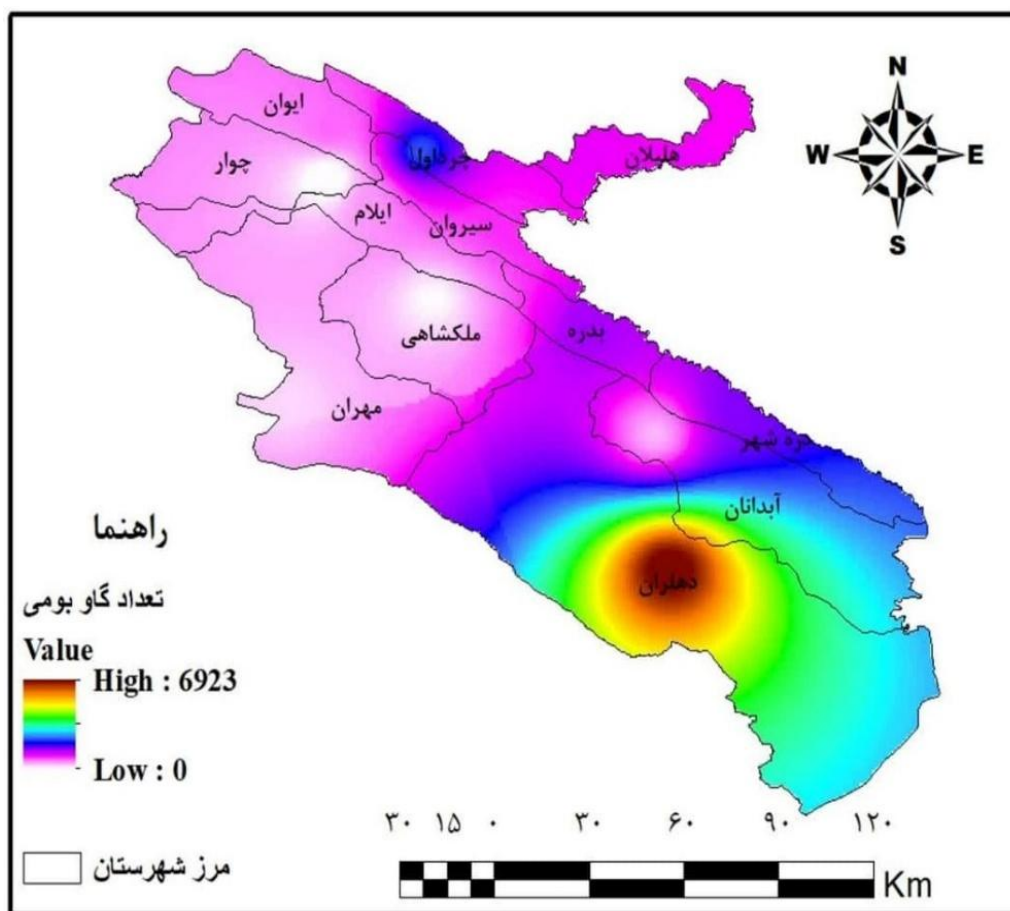
براساس آمار، روند جمعیت گاو بومی کشور از سال ۱۳۸۲ تا سال ۱۳۹۷ سیر نزولی داشته و از ۵۵ درصد دام سنگین به ۲۸ درصد کاهش یافته است که معادل ۲۷ درصد می باشد (عزیزی و همکاران، ۱۳۹۹). اما برخلاف جمعیت گاو بومی، جمعیت گاو دورگ و اصیل افزایش یافته به گونه ای که جمعیت گاو دورگ ۲۲ درصد و گاو

اصیل ۵/۵ درصد افزایش نشان داده‌اند. متأسفانه این آمار نشان می‌دهد که جمعیت گاو بومی به سمت آمیخته‌گری و تلاقی با نژادهای پرتولید و خارجی رفته که موجبات حذف ذخایر ژنتیکی ارزشمند کشور را فراهم آورده است.

جدول ۱. آمار گاو کردی استان ایلام به تفکیک هر شهرستان

ردیف	شهرستان	تعداد دام
۱	ایلام	۷۰۵
۲	ایوان	۹۰۹
۳	آبدانان	۵۶۸
۴	دهلران	۶۹۲۵
۵	سیروان	۱۱۱۶
۶	چرداول	۲۳۳۳
۷	هلیلان	۱۲۵۰
۸	مهران	۴۲۱
۹	ملکشاهی	۲۴۰
۱۰	بدره	۱۵۷۰
۱۱	دره شهر	۱۷۱۳
۱۲	چوار	—

پراکنش جمعیت گاو کردی استان ایلام به صورت شماتیک (نقشه GIS) در شکل ۲ ارائه شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود بیشترین و کمترین تمرکز جمعیتی گاو کردی ایلام به ترتیب در شهرستان‌های دهلران و مهران قرار دارد.

شکل ۲. پراکنش جمعیت گاو کردی استان ایلام بر اساس نقشه GIS

خصوصیات زیست سنجی

خصوصیات اندازه‌های ابعاد بدن گاو کردی شامل ارتفاع جدوگاه، ارتفاع پشت، ارتفاع کپل، طول سر، عمق بدن، طول بدن، فاصله دو برآمدگی استخوان ورک و دور قفسه سینه در جدول ۲ ارائه شده است. این خصوصیات گاو کردی استان ایلام، نتایج حاصل از پروژه‌های پژوهشی اجرا شده توسط نهادهای پژوهشی مختلف در استان ایلام می‌باشند.

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار صفات وزن بدن و برخی اندازه‌های بیومتری گاو کردی استان ایلام

صفت	میانگین	انحراف معیار	صفت	میانگین	انحراف معیار
فاصله دو برآمدگی استخوان ورک	۱۹/۷۱	۳/۳۰	ارتفاع جدوگاه (سانتی‌متر)	۱۱۷/۱۶	۴۵/۳۹

(سانتی متر)

طول بدن (سانتی متر)	۱۴۰/۵۰	۱۰/۸۰	عرض کپل (سانتی متر)	۴۲/۴۰	۴/۸۰
طول سر (سانتی متر)	۴۵/۸۶	۴/۴۸	عرض پیشانی (سانتی متر)	۱۹/۱۰	۱/۱۲
عمق بدن (سانتی متر)	۶۰/۶۶	۹/۹۰	عرض سینه (سانتی متر)	۳۷/۱۰	۷/۶۰
دور سینه (سانتی متر)	۱۶۵/۸۴	۱۳/۲۰	طول حیوان (سانتی متر)	۱۷۶/۰۲	۵/۱۴
ارتفاع کپل (سانتی متر)	۱۲۴/۳۴	۲۵/۳۰	-		

خصوصیات تولید و تولیدمثل

میانگین و انحراف معیار تولید شیر در طول یک دوره شیردهی، تولید شیر روزانه، طول دوره شیردهی، درصد چربی و پروتئین شیر در گاوهای بومی استان ایلام به ترتیب ۱۱۴۱/۸ کیلوگرم، ۶/۴ کیلوگرم، ۱۸۵/۹ روز، ۴/۱ و ۳/۲ درصد به دست آمده و دامنه تغییرات این صفات تا حدودی بالا بوده است (جدول ۳)؛ زیرا به علت نگهداری گاو به روش سنتی و عشایری در منطقه با حداکثر تغییرات پرورشی و مدیریتی، شرایط بسیار نامساعد محیطی منطقه و تغذیه نامناسب باعث این پراکندگی ها شده و لذا این ارقام نشان دهنده پتانسیل واقعی این دام بومی نیست (جمالی و زرین کاویانی، ۱۳۹۲).

جدول ۳. صفات تولیدشیر در توده گاو کردی استان ایلام

صفت	تعداد رکورد	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
تولید شیر در یک دوره (کیلوگرم)	۵۰۰	۱۱۴۱/۸۵	۴۳۷/۳۴	۷۰۴	۱۵۷۹
متوسط تولید شیر روزانه (کیلوگرم)	۵۰۰	۶/۴	۰/۸۵	۳	۱۰
طول دوره شیردهی (روز)	۵۰۰	۱۸۴/۹۰	۱۰/۸۵	۱۷۵	۱۹۷
چربی شیر (درصد)	۵۰۰	۴/۱۱	۰/۶۶	۳/۴۵	۴/۷۷
پروتئین شیر درصد	۵۰۰	۳/۲۳	۰/۲۴	۲/۹۸	۳/۴۷

*گاوها مربوط به شکم های زایش مختلف بوده اند.

خصوصیات تولیدمثل و رشد توده گاو کردی ایلام نیز در جداول ۴ و ۵ نشان داده شده است. میانگین برای صفات رشد شامل وزن گاو بالغ، وزن تولد و افزایش وزن روزانه از تولد تا از شیرگیری به ترتیب معادل ۳۷۲/۱۷

کیلوگرم، ۲۹/۴ کیلوگرم و ۴۸۳/۳ گرم در روز می‌باشند. گاوهای بومی در استان ایلام به دلیل روش پرورش از گذشته تا کنون معمولاً در حد نگهداری تغذیه می‌شوند؛ بنابراین یکی از دلایل پایین بودن افزایش وزن روزانه می‌تواند مربوط به این مسئله باشد و تغذیه تکمیلی موجب می‌شود تا مقادیر بالاتری از افزایش وزن روزانه در این نژاد گاو دیده شود که نیاز به بررسی‌های تکمیلی دارد.

جدول ۴. صفات رشد در توده گاو کردی استان ایلام

صفت*	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
وزن بدن بالغ (کیلوگرم)	۳۷۲/۱۷	۹۱/۳۰	-	-
وزن تولد (کیلوگرم)	۲۹/۴	۳/۵	۲۵	۳۵
رشد روزانه قبل از شیرگیری (گرم در روز)	۴۸۳/۳	۸۴/۷	۳۲۲	۵۸۳

*گاوها مربوط به شکم‌های زایش مختلف بوده‌اند.

در گاو کردی به علت تولید شیر پایین و این که بخش اعظم دامداران درآمدی از تولید شیر ندارند و به مصرف شخصی می‌رسانند، لذا گوساله تولیدی منبع عمده درآمد است و تعداد گوساله تولیدی به میانگین صفات تولیدمثل در گله وابسته است. به همین خاطر صفات تولیدمثل ارزش اقتصادی بالایی برای این نژاد دام دارد (احمدپناه، ۱۴۰۴). سن در نخستین گوساله‌زایی و فاصله گوساله‌زایی که از صفات اقتصادی مهم گاوها شمرده می‌شوند به ترتیب برابر ۷۲۳ و ۳۵۴ روز برآورده شده است.

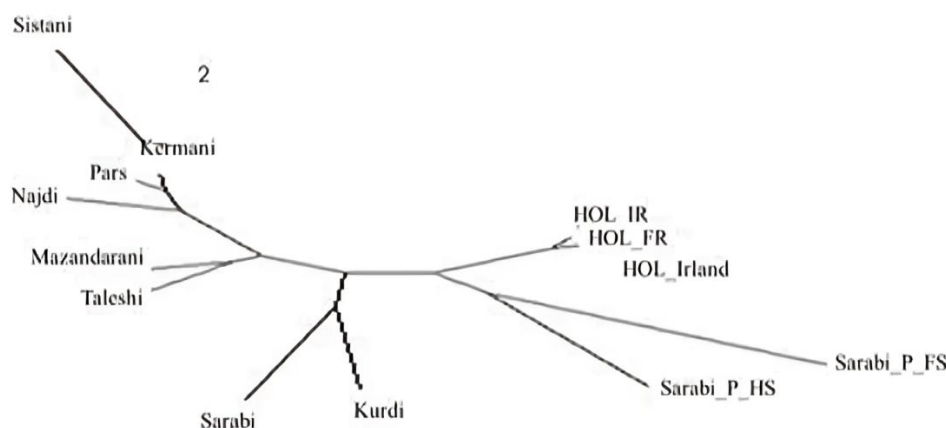
جدول ۵. صفات تولیدمثل در توده گاو کردی استان ایلام

صفت*	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
سن در نخستین گوساله‌زایی (روز)	۷۲۳	۵۹/۲	۶۶۰	۸۱۰
فاصله گوساله‌زایی (روز)	۳۵۴	۲۷/۶	۳۳۰	۴۲۰
طول عمر تولیدی (روز)	۲۲۸۹	۳۳۰/۱	۱۸۲۵	۲۹۲۰
نرخ گوساله‌زایی (درصد)	۸۶/۸	۱۴/۱	۶۶/۶	۱۰۰

همچنین، میانگین صفات طول عمر تولیدی و نرخ گوساله‌زایی گاو کردی استان ایلام به ترتیب برابر ۲۲۸۹ روز و ۸۶/۸ درصد محاسبه شده است. در برخی از گله‌ها به دلایل شخصی و علاقه به دام خود بعضاً تا ۱۰ سال نیز گاو در گله نگهداری می‌شود که همین عامل یکی از دلایل کاهش تولید در این نژاد به شمار می‌رود.

تنوع ژنتیکی گاو کردی

به طور اخص، تنوع ژنتیکی گاوهای بومی استان ایلام بررسی نشده است، اما این مهم برای گاوهای بومی ایران انجام شده است. بررسی و شناسایی گروه‌های ژنتیکی با استفاده از آنالیز تحلیل مؤلفه‌های اصلی نشان داده است که جمعیت‌های گاوهای بومی سرابی، کرمانی، کردی، تالشی، سیستانی، نجدی، مازندرانی و توده نژادی پارس، آمیخته‌های بومی شمال غرب کشور، هلشتاین ایران، هلشتاین فرانسه و هلشتاین ایرلند در چهار گروه مجزا شامل گاوهای سرابی خالص در گروه اول، آمیخته‌های بومی شمال غرب کشور در گروه دوم، جمعیت‌های اصیل هلشتاین در گروه سوم و نژادهای بومی ایران در گروه چهارم قرار دارند (شکل ۳). همچنین، نتایج آنالیز شاخص تمایز جمعیتی نشان‌دهنده دامنه‌ی وسیعی از تمایز بین جمعیت‌ها از ۰/۱۸۰ بین نژادهای سیستانی و کردی تا ۰/۰۰۷ و ۰/۰۰۴ در بین نژادهای هلشتاین ایران و ایرلند با هلشتاین فرانسه بود. بررسی تمایز جمعیتی دام‌های بومی با هلشتاین اصیل حاکی از آن بود که نژاد سیستانی بالاترین تمایز را با نژادهای مختلف هلشتاین (۰/۱۲۸ تا ۰/۱۳۸) دارد و با اختلاف اندک نسبت به سایر نژادها، نژاد کردی و مازندرانی کمترین تمایز ژنتیکی را با جمعیت‌های هلشتاین مورد مطالعه داشتند (مرادی شهر بابک و همکاران، ۱۴۰۲).

شکل ۳. درخت فیلوژنی جمعیت‌های گاو کردی با توجه به اطلاعات شاخص تمایز و کوکرام (HOL: هلشتاین، IR، FR و Ireland به ترتیب ایران، فرانسه و ایرلند)

برنامه‌های حفاظت و اصلاح نژادی

در بررسی احمدپناه (۱۴۰۴)، اهداف اصلاح نژاد و اهمیت اقتصادی صفات تولید و تولیدمثل گاو کردی استان ایلام گزارش شده است. طی این مطالعه ارزش اقتصادی برای صفات میانگین تولید شیر یک دوره تولیدی، سن در نخستین گوساله‌زایی، فاصله گوساله‌زایی، طول عمر تولیدی، وزن شیرگیری، وزن دام بالغ، وزن فروش گوساله‌های

نر، نرخ گوساله‌زایی، زنده مانی گوساله، زنده مانی گاو بالغ و زنده مانی تلیسه به ترتیب برابر ۱۱۶۵۶/۱۷۵، ۶۵۰۴/۰۶۷، ۱۴۴۰/۸۸۳، ۶۴۹۶/۶۸۵، ۲۳۵۷۷۲/۹۰۴، ۲۲۹۰۳/۸۰۵، ۲۱۱۰۷۴/۰۶۲، ۱۷۸۷۰۶/۹۴۶، ۳۶۳۶۷۲/۰۱۹، ۲۸۲۵۳۷/۳۸۴ و ۷۵۴۷۳/۹۹۱ برآورد شدند. در سیستم تولید گاوهای بومی ایلام، متوسط تعداد دام در گله حدود ۵ رأس می‌باشد و همین امر سبب کاهش سودنهایی سیستم و در خیلی از موارد منفی بودن سود نهایی به ازای هر رأس دام مولد می‌گردد. کاهش تعداد دام در گله موجب بیش از حد برآورد شدن هزینه‌های سیستم تولید می‌گردد که با افزایش تعداد دام‌های گله این هزینه‌ها سرشکن شده و منجر به مثبت شدن سودنهایی سیستم به ازای هر رأس دام مولد خواهد شد. صفات وزن شیرگیری، نرخ گوساله‌زایی، زنده مانی گوساله، زنده مانی تلیسه و وزن فروش گوساله‌های نر تحت تأثیر اندازه گله قرار نگرفتند. بخش زیادی از تفاوت در ارزش اقتصادی صفات در اندازه‌های مختلف گله به درآمدهای سیستم تولید برمی‌گردد. با توجه به نقش صفت وزن فروش گوساله‌های نر در درآمد سیستم به گونه‌ای که ۶۵ درصد از درآمد را به خود اختصاص می‌دهد، کاهش اندازه گله به مواردی مانند یک یا دو رأس، منجر می‌شود دوره تولید احتمالاً بدون وجود فروش گوساله، سپری گردد که این امر موجب منفی شدن سود نهایی سیستم خواهد شد؛ کما این که این مورد در اکثر گله‌های گاو کردی به چشم می‌خورد و در گله‌هایی که یک تا دو رأس دام مولد دارند نهایتاً یک عدد تلیسه جایگزین در سال تولید شود که در چنین حالتی هیچ گونه درآمدی عاید دامدار نخواهد شد (احمدپناه، ۱۴۰۴). با توجه به اهمیت اقتصادی صفات گاو کردی ایلام، صفات زنده مانی گوساله و گاو بالغ، وزن شیرگیری و وزن گوساله قابل فروش می‌توانند به عنوان اهداف اصلاح نژاد مدنظر قرار گیرند. برنامه‌های آمیخته‌گری نیز به صورت پراکنده در نقاط مختلف استان ایلام توسط بهره‌برداران انجام شده است که از جمله آن‌ها می‌توان تلاقی با نژادهای سمیتال و مونت‌بیلیارد اشاره نمود. این در حالی است که این آمیخته‌گری‌ها متأسفانه هدف خاصی را دنبال نکرده است و تنها به تولید نسل F1 منتج شده‌اند و این نژاد مقاوم و سازگار با شرایط منطقه را به سمت انقراض سوق داده است.

جمعیت گاو کردی متمرکز در استان‌های ایلام، کرمانشاه و کردستان خوشبختانه به نقطه بحرانی انقراض نرسیده است و لذا در این حالت حفظ تنوع ژنتیکی و اصلاح داخل نژادی محتمل است. اهداف اصلاحی برای این نژاد تعیین شده و مشخص گردیده است که روی چه صفاتی تأکید شود. آمیخته‌گری باید کنترل شود که این مهم از طریق توجیه بهره‌برداران و اطلاع آن‌ها از عواقب آمیخته‌گری با نژادهای پرتولید و افزایش احتیاجات غذایی دام-

های آمیخته و عدم کارایی سیستم کم نهاده امکان پذیر می باشد. هسته اصلاح نژادی در روستاهای محل پرورش تشکیل گردد. تعداد دام در گله ها کم و متوسط ۵ رأس است و لذا تشکیل هسته های اصلاح نژادی روستایی به گونه ای که دام های هر روستا به عنوان یک گله مدنظر قرار گیرند. رکورد گیری و ثبت مشخصات توسط دامداران انجام شود تا بتوان ارزش های اصلاحی را محاسبه و در بین دام ها انتخاب انجام داد. چرخش دام نر مولد در بین گله ها انجام شود تا از افزایش همخونی دام های گله ها جلوگیری گردد. در چنین حالتی چرخه اصلاح نژاد تکمیل و بهبود صفات هدف اصلاحی را خواهیم داشت.

منابع

احمدپناه، جواد. ۱۴۰۴. تعیین اهداف اصلاح نژاد گاو بومی استان ایلام در سیستم پرورشی کم نهاده. گزارش نهایی پروژه تحقیقاتی. مؤسسه تحقیقات علوم دامی به نظر من باید اسم مرکز را نوشت نه مؤسسه. مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان ایلام. ۵۲ ص.

جمالی، ج. و زرین کاویانی، ک. ۱۳۹۲. مطالعه برخی پارامترهای تولیدی و ظاهری گاوهای بومی در استان ایلام. ششمین همایش یافته‌های پژوهشی کشاورزی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران. ۱۷۶-۱۸۰.

عزیزی، ز.، عباسی، م. ع.، کاظمی، ع.، محمدنظری، ب.، طاهری یگانه، ا. و حسنی بافرانی، ع. ۱۳۹۹. مروری بر وضعیت و استراتژی‌های حفاظت از گاوهای بومی ایران. مجله بیوتکنولوژی کشاورزی، ۱۲(۴): ۱۴۵-۱۶۸.

کریمی، ک.، اسماعیلی زاده کشکوئیه، ع. و اسدی فوزی، م. ۱۳۹۵. آنالیز ساختار ژنتیکی جمعیت گاوهای بومی ایران با استفاده از نشانگرهای متراکم چندشکل تک نوکلئوتیدی. تحقیقات تولیدات دامی، ۴(۳): ۹۳-۱۰۴.

مرادی شهر بابک، ح.، بیابانی، پ.، مهربانی یگانه، ح. و مخبر، م. ۱۴۰۲. بررسی تنوع ژنتیکی گاوهای بومی ایران و هلشتاین با استفاده از اطلاعات ژنومی. علوم دامی، ۳۶(۱۳۸): ۸۷-۹۸.

Adebabay, K.B., Kassahun, T. and Gurja, B. 2016. The state of conservation of animal genetic resources in developing countries: A Review. International Journal of Pharma Medicine and Biological Sciences, 5: 58-66.

Mohammadabadi, M.R. and Ghasemi, M. 2011. Assessment of genetic diversity of Holstein and native cattle in Kerman province using Inter Simple Sequence Repeats. Modern Genetic Journal, 6 (1): 45-51.

Pasandideh M., Mohammadabadi, M.R., Tarang, A. and Esmailizadeh, A. 2011. An association between the C>T single nucleotide polymorphism of bovine OPN gene and milk production and composition in Iran Holstein cattle. Iran Journal of Animal Science, 42 (3): 199-205.

We have different breeds of native cows in Iran, distributed through different regions of Iran, and play a role in dairy and livestock products. One of them is Ilam' kurdi cow, in which scattered through Ilam, Kermanshah and Kurdistan provinces. Unplanned crossbreeding has been created in recent years, so made the kurdi cow of Ilam at risk of extinction. On the other hand, the resulting crossbreeds are satisfied in terms of production and performance traits. If the production system is not improved, crossbreeding failed and make the genetic reserve of the kurdi cow of Ilam extinct. Production and reproduction performance of Ilam' kurdi cow is desired also the genetic diversity. One of the solutions is to make the right policy for breeding and increasing the production of native cows through intra-breed selection, because under enabling conditions, native cow farmers have learned a suitable and efficient breeding system compatible with native cows over the years, and cow production is more compatible with the conditions. The population of kurdi cows in Ilam province exceeds 20 thousand. The mean and deviation of milk production during the first lactation, daily milk production, lactation period length, percentage of increase and milk production in kurdi cows of Ilam province were 1141.8 weight, 6.4 weight, 18.9-day index, 4.1 and 3.2 percent, respectively, and the range of change of these traits was somewhat high. The mean for growth traits including mature cow weight, birth weight and daily weight gain from birth to weaning were 372.17 weight, 29.4 weight and 483.3 grams per day, respectively. Preserving this genetic reserve is of particular importance from a cultural, social and economic perspective. The present catalog focuses on understanding the phenotypic and genetic characteristics of this cow breed, as well as its activity and population in Ilam province.

Genetic Resources' Catalogue

Kurdi Cow of Ilam Province

Written by

Javad Ahmadpanah

Kurdi Cow of Ilam

Summer 2025